

Grafomotorika a její možné oslabení, možnosti rozvoje u dítěte předškolního věku.

Grafomotorika – soubor psychomotorických činností, které umožňují jedinci kreslit a psát a jejíž stupeň vývoje významně ovlivňuje celkovou úroveň kresby a písemného projevu.

Z psychických funkcí se jedná hlavně o oblasti:

- intelektové předpoklady,
- zrakové vnímání,
- vizuomotorická koordinace,
- prostorové vnímání,
- volní úsilí,
- pozornost.

Význam kresby

?

V předškolním věku je dosažena úroveň jemné motoriky, senzomotoriky a grafomotoriky jedním z důležitých kritérií při posuzování způsobilosti k zahájení školní docházky.

Jaké informace nám může kresba dítěte poskytnout?

1. vývojová úroveň dítěte,
2. úroveň jemné motoriky a grafomotoriky,
3. úroveň zrakového a prostorového vnímání,
4. úroveň vizuomotoriky,
5. emocionalita dítěte, informace o vztazích a postojích,
6. ... je komunikačním prostředkem,
7. ... může být rehabilitačním a terapeutickým nástrojem.

Posouzení vývojové úrovně dítěte

Dětská kresba se využívá pro posouzení vývojové úrovně dítěte a jeho inteligence (nejznámější kresba lidské postavy).

Kresbu můžeme posuzovat z hlediska **obsahového i formálního**.

Jakou má vypovídající hodnotu?

... setkáme se s dětmi, které mají průměrnou nebo nadprůměrnou inteligenci a jejich kresba je podprůměrná,

... setkáme se s dětmi, které vcelku slušně kreslí a jejich zjištěný intelekt je podprůměrný.

O čem to vypovídá?

... kresba nemusí být vždy na stejné vývojové úrovni jako intelekt

Kresba je pro dospělého velmi inspirující cestou k dítěti.

Poskytnutí informací o vztazích, postojích, emocích, ale vyžadují odborné znalosti, zkušenosti, vnímavost, citlivost a intuici.

Faktory ovlivňující vývoj a úroveň dětské kresby:

1. mentální vyspělost dítěte,
2. motorika,
3. laterální,
4. zrakové vnímání,
5. schopnost představivosti a reprodukce,
6. paměť, pozornost.

Vývojová stadia kresby

Kresba je v dětském věku univerzální a lze konstatovat, že děti začínají kreslit přibližně stejným způsobem, ve stejné posloupnosti.

První čmáranice ... motorická hra – dítě črtá na papíře i mimo něj. Důležitější je, že „se kreslí“ než „co se kreslí“. Zpočátku dítě kreslí rozmachem celé paže, postupem času zapojují i loketní a zápěstní kloub.

Kolem třetího roku začíná kreslit kruhový tvar, nepravidelný ovál.

Zvládá i další prvky jako svislou i vodorovnou čáru.

... přípravné stadium pro skutečné kreslení.

První zobrazovanou formou v dětské kresbě je lidská postava. Jedná se o nepravidelný kruh, který představuje hlavu, ke které je z některé strany přikreslená zvlněná čára představující ostatní tělo (3. roky).

Postupně do kolečka dítě dokresluje nejdůležitější detaily lidské tváře (?) ... hlava ducha bez těla.

Ve věku 3-4 let následuje dokreslování ostatních částí těla – vertikální poloha ...

„hlavonožec“. Následně navazuje pročleňování ve směru horizontálním – z hlavy nebo nohou vyrůstají ruce.

V pátém roce dítě znázorňuje hlavu, trup, končetiny. U některých dětí obohacená kresba např. o prsty na ruce, vlasy, uši, pupík ...

Kolem 6. roku je kresba proporcionálnější a jednotlivé části těla jsou lépe připojené na správné místo. Je zřetelně členěná, ruce jsou nasazeny k trupu, hlava bývá pokryta vlasy, obličejové detaily jsou vyznačeny. Kresba postavy se začíná „větvit“ na kresbu podle pohlaví.

V 7 roce dochází ke zpřesnění proporcí – nohy jsou umístěny blíže

k sobě, paže jsou ve výši ramen, bývá znázorněný krk, více zpracované oblečení, vlasy ...

Co děti kreslí nejraději? ...

Děti, které mohou vykazovat odlišnosti v kresbě a mohou mít problémy v oblasti grafomotoriky:

1. děti se smyslovým postižením,
2. děti s pohybovým postižením, neurologickými diagnózami,
3. děti s ADHD,
4. děti s nevyhraněnou lateralitou,
5. děti s psychiatrickými diagnózami,
6. děti s mentálním postižením,
7. děti s PAS.

Lateralita

?

1. tvarová asymetrie,
2. funkční asymetrie.

Typy laterality - podle stupně:

1. vyhraněná pravorukost,
2. méně vyhraněná pravorukost,
3. nevyhraněná lateralita,
4. méně vyhraněná levorukost,
5. vyhraněná levorukost.

Podle vztahu mezi lateralitou roky a oka:

1. lateralita vyhraněná,
2. lateralita neurčitá nebo nevyhraněná,
3. lateralita zkřížená.

Rozvoj grafomotorických dovedností ... KDY?

Do 4 let není nutné vést dítě záměrně ke grafomotorickým cvičením – zaměřit se na rozvoj hrubé motoriky, dávat dostatek podnětů v oblasti jemné motoriky a vytvářet možnosti ke kreslení.

Po 4 roce nabízet dítěti PL se základními prvky v nejjednodušších variantách.

Kolem 5 roku je vhodné zařazovat pravidelná, systematická grafomotorická cvičení dle náročnosti a poslušnosti při zobrazení jednotlivých prvků.

JAK pomoci dítěti navodit nezvládnutý prvek?

Podpůrné techniky:

1. slovní opora, instrukce,
2. zrková opora,
3. opora hmatová.

Zvyšování obtížnosti prvku:

... od nejjednoduššího k obtížnějšímu

- zmenšení velikosti,
- zvýšení hustoty čar,
- snižování/odstranění podpůrných technik,
- střídání velikosti,
- střídání tvarů,
- přesnost provedení tvaru.

Jak pomáhat dítěti v rozvoji grafomotorických dovedností?

1. Rozvoj hrubé motoriky – základní pohyby při psaní a kreslení vychází z hrubé motoriky a pohybu velkých kloubů.
2. Rozvoj jemné motoriky.
3. Vytváření dostatek prostoru pro kreslení + motivace.

Činnosti rozvíjející hrubou motoriku:

- skákání, seskakování, lezení, přelézání, podlézání, chytání, házení, udržování rovnováhy při chůzi přes lavičku, chůze po schodech, skákání na jedné noze ...

Činnosti rozvíjející jemnou motoriku:

- skládání kostek, mozaiek,
- vkládání kuliček, korálek do lahví,
- navlékání korálek, knoflíků,
- stavění řad z knoflíků, korálek, přírodních materiálů,
- práce se stavebnicemi,
- šroubování, montování, práce s nářadím,
- provlékání šňůrek,
- úkony spojené se sebeobsluhou,
- listování v knize po jednotlivých stránkách,
- modelování,

- stříhání, vytrhávání tvarů z papíru, skládání z papíru,
- puzzle ...

Cvičení s prsty:

- „hra na klavír“ „psaní na klávesnici“ „solení polévky“ „déšť“ „tleskání s prsty“

Pracovní návyky při kreslení a psaní

K pracovním návykům patří:

- držení těla,
- úchop psacího náčiní,
- postavení ruky při psaní,
- uvolnění ruce při psaní,
- plynulost a vedení čar.

Sledované oblasti ve grafomotorice a kresbě u dětí předškolního věku

- spontánní kresba,
- grafomotorické prvky,
- návyky při kreslení,
- vizuomotorika,
- lateralita.

Projevy nevyzrálosti jemné motoriky a grafomotoriky u dítěte předškolního věku

nevyhledává činnosti vyžadující obratnost a koordinace jemných pohybů

- nevyhledávání kreslení, malování,
- linie kresby jsou často kostrbaté, čára bývá vedena nerovnoměrně, neplynule,
- chudší obsahová stránka kresby,
- nevyhledává činnosti vyžadující obratnost a koordinace jemných pohybů.

Dopad oslabené jemné motoriky a grafomotoriky

u dětí školního věku

- obtížné osvojování tvarů písmen,
- snížení úpravy písemného projevu – neplynulost při psaní, kolísání velikosti a sklonu písma, nečitelnost,
- snížená rychlost psaní,
- zvýšenou chybovost,
- nečitelnost vlastních zápisků – potíže při učení z vlastních zápisů.

Literatura

Bednářová, J. & Šmadová, V. (2006). *Rozvoj grafomotoriky.*

Jak rozvíjet kreslení a psaní). Computer Press.

Bednářová, J. & Šmadová, V. (2011). *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Computer Press.

Looseová, A., Piekertová, N. & Dienerová, G. (2007). *Grafomotorika pro děti předškolního věku*. Portál.

Matějček, Z. & Žláb, Z. *Test laterality*. Psychodiagnostika s.r.o.